

سوره‌ی توبه

این اعلام بیزاری خدا و رسول اوست به مشرکانی که شما مسلمین با آنان عهد بسته اید و آنان عهد شکستند

پس به شما مشرکان تا چهار ماه دیگر مهلت داده می شود که در زمین مکه گردش و آسایش کنید و بدانید که شما بر قدرت خدا غالب نخواهید شد و همانا خدا کافران را خوار و ذلیل خواهد کرد. در بزرگترین روز حج روز عرفه و روز عید که همه در مکه جمعند یا در آن روز که مومنان و مشرکان همه به مکه حاضرند خدا و رسولش به مردم اعلام می دارند که خدا و رسول از مشرکین بیزارند. پس اگر شما مشرکان توبه کردید برایتان بسی بهتر خواهد بود و اگر رو برگردانید بدانید که شما بر نیابید و مژده عذابی دردناک به آن کافران برسان. مگر آن گروه از مشرکان که با آن‌ها عهد بسته اید و هیچ عهد شما نشکستند و هیچ یک از دشمنان شما را یاری نکرده باشند پس با آن‌ها تا مدتی که مقرر داشته اید عهد نگاه دارید که خدا متقیان را دوست می دارد. اما وقتی ماه‌های حرام پایان گرفت مشرکان را هر جا یافتید به قتل برسانید و آن‌ها را اسیر سازید و محاصره کنید و در هر کمینگاه بر سر راه آن‌ها بنشینید. هرگاه توبه کنند و نماز را برپا دارند و زکات را بپردازند آن‌ها را رها سازید؛ زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است. اگر یکی از مشرکان از تو پناهندگی بخواهد به او پناه ده تا سخن خدا را بشنود و در آن بیندیشد. سپس او را به محل امنش برسان چرا که آن‌ها گروهی ناگاہند.

چه‌گونه برای مشرکان پیمانی نزد خدا و رسول او خواهد بود در حالی که آن‌ها همواره آماده شکستن پیمانشان هستند؟ مگر کسانی که نزد مسجد الحرام با آنان پیمان بستید و پیمان خود را محترم شمردند؛ تا زمانی که در برابر شما وفادار باشند شما نیز وفاداری کنید که خداوند پرهیزگاران را دوست دارد.

چه‌گونه پیمان مشرکان ارزش دارد در حالی که اگر بر شما غالب شوند نه ملاحظه خویشاوندی با شما را می‌کنند و نه پیمان را؟ شما را با زبان خود خشنود می‌کنند ولی دل‌هایشان ابا دارد و بیشتر آن‌ها فرمانبردار نیستند. آن‌ها آیات خدا را به بهای کمی فروختند و مردم را از راه او باز داشتند؛ آن‌ها اعمال بدی انجام می‌دادند. نه تنها دربارہ‌ی شما، دربارہ‌ی هیچ فرد باایمانی رعایت خویشاوندی و پیمان را نمی‌کنند. آن‌ها همان تجاوز کارانند. ولی اگر توبه کنند نماز را برپا دارند و زکات را بپردازند برادر دینی شما هستند و ما آیات خود را برای گروهی که می‌دانند و می‌اندیشند شرح می‌دهیم. اگر پیمان‌های خود را پس از عهد خویش بشکنند و آیین

شما را مورد طعن قرار دهند با پیشوایان کفر پیکار کنید؛ چرا که آن‌ها پیمانی ندارند؛ شاید با شدت عمل دست بردارند. آیا با گروهی که پیمان‌های خود را شکستند و تصمیم به اخراج پیامبر گرفتند پیکار نمی‌کنید؟ در حالی که آن‌ها نخستین بار پیکار با شما را آغاز کردند؛ آیا از آن‌ها می‌ترسید؟ با این که خداوند سزاوارتر است که از او بترسید اگر مؤمن هستید. با آن‌ها پیکار کنید که خداوند آنان را به دست شما مجازات می‌کند و آنان را رسوا می‌سازد و سینه‌ی گروهی از مؤمنان را شفا می‌بخشد و بر قلب آن‌ها مرهم می‌نهد و خشم دل‌های آنان را از میان می‌برد. خدا توبه‌ی هر کس را بخواهد و شایسته بداند می‌پذیرد و خداوند دانا و حکیم است.

آیا گمان کردید که به حال خود رها می‌شوید در حالی که هنوز کسانی که از شما جهاد کردند و غیر از خدا و رسولش و مؤمنان را محرم اسرار خویش انتخاب نمودند از دیگران مشخص نشده‌اند؟ باید آزمون شوید و صفوف از هم جدا گردید و خداوند به آنچه عمل می‌کنید آگاه است. مشرکان حق ندارند مساجد خدا را آباد کنند در حالی که به کفر خویش گواهی می‌دهند. آن‌ها اعمالشان نابود و بی‌ارزش شده و در آتش دوزخ جاودانه خواهند ماند. مساجد خدا را تنها کسی آباد می‌کند که ایمان به خدا و روز قیامت آورده و نماز را برپا دارد و زکات را بپردازد و جز از خدا نترسد؛ امید است چنین گروهی از هدایت‌یافتگان باشند. آیا سیراب کردن حجاج و آباد ساختن مسجد الحرام را همانند عمل کسی قرار دادید که به خدا و روز قیامت ایمان آورده و در راه او جهاد کرده است؟ این دو نزد خدا مساوی نیستند و خداوند گروه ظالمان را هدایت نمی‌کند. آن‌ها که ایمان آوردند و هجرت کردند و با اموال و جان‌هایشان در راه خدا جهاد نمودند مقامشان نزد خدا برتر است و آن‌ها پیروز و رستگارند. پروردگارشان آن‌ها را به رحمتی از ناحیه‌ی خود و رضایت خویش و باغ‌هایی از بهشت بشارت می‌دهد که در آن نعمت‌های جاودانه دارند؛ همواره و تا ابد در این باغ‌ها و در میان این نعمت‌ها خواهند بود؛ زیرا پاداش عظیم نزد خداوند است.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، هرگاه پدران و برادران شما کفر را بر ایمان ترجیح دهند آن‌ها را ولی و یار و یاور و تکیه‌گاه خود قرار ندهید. کسانی از شما که آنان را ولی خود قرار دهند ستمگرند. بگو: اگر پدران و فرزندان و برادران و همسران و طایفه‌ی شما و اموالی که به دست آورده‌اید و تجارتی که از کساد شدنش می‌ترسید و خانه‌هایی که به آن علاقه دارید در نظرتان از خداوند و پیامبرش و جهاد در راهش محبوبتر است در انتظار باشید که خداوند عذابش را بر شما نازل کند و خداوند جمعیت نافرمان‌بردار را هدایت نمی‌کند. خداوند شما را در جاهای زیادی

یاری کرد و بر دشمن پیروز شدید و در روز حنین نیز یاری نمود؛ در آن هنگام که فزونی جمعیتان شما را مغرور ساخت ولی این فزونی جمعیت هیچ به دردتان نخورد و زمین با همهی وسعتش بر شما تنگ شده؛ سپس پشت به دشمن کرده فرار نمودید. سپس خداوند سکینه‌ی خود را بر پیامبرش و بر مؤمنان نازل کرد و لشکرهایی فرستاد که شما نمی‌دیدید و کافران را مجازات کرد و این است جزای کافران. سپس خداوند - بعد از آن- توبه هر کس را بخواهد و شایسته بداند می‌پذیرد و خداوند آمرزنده و مهربان است.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، مشرکان ناپاکند؛ پس نباید بعد از امسال نزدیک مسجد الحرام شونید. اگر از فقر می‌ترسید خداوند هرگاه بخواهد شما را به کرمش بی‌نیاز می‌سازد و از راه دیگر جبران می‌کند؛ خداوند دانا و حکیم است. با کسانی از اهل کتاب که نه به خدا و نه به روز جزا ایمان دارند و نه آنچه را خدا و رسولش تحریم کرده حرام می‌شمردند و نه آیین حق را می‌پذیرند پیکار کنید تا زمانی که با خضوع و تسلیم جزیه را به دست خود بپردازند.

یهود گفتند: عزیر پسر خداست و نصاری گفتند: مسیح پسر خداست. این سخنی است که با زبان خود می‌گویند که همانند گفتار کافران پیشین است؛ خدا آنان را بکشد چه گونه از حق انحراف می‌یابند؟ آن‌ها دانشمندان و راهبان خویش را معبودهایی در برابر خدا قرار دادند و همچنین مسیح فرزند مریم؛ در حالی که دستور نداشتند جز خداوند یکتائی را که معبودی جز او نیست بپرستند. او پاک و منزّه است از آنچه همتایش قرار می‌دهند. آن‌ها می‌خواهند نور خدا را با دهان خود خاموش کنند؛ ولی خدا جز این نمی‌خواهد که نور خود را کامل کند هر چند کافران ناخشنود باشند. او کسی است که رسولش را با هدایت و آیین حق فرستاد تا آن را بر همهی آیین‌ها غالب گرداند هر چند مشرکان کراهت داشته باشند.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، بسیاری از دانشمندان اهل کتاب و راهبان اموال مردم را به باطل می‌خورند و آنان را از راه خدا بازمی‌دارند. کسانی که طلا و نقره را گنجینه و ذخیره و پنهان می‌سازند و در راه خدا انفاق نمی‌کنند به مجازات دردناکی بشارت ده. در آن روز که آن را در آتش جهنم گرم و سوزان کرده و با آن صورت‌ها و پهلوها و پشت‌هایشان را داغ می‌کنند و به آن‌ها می‌گویند: این همان چیزی است که برای خود اندوختید و گنجینه ساختید. پس بچشید چیزی را که برای خود می‌اندوختید. تعداد ماه‌ها نزد خداوند در کتاب الهی از آن روز که آسمان‌ها و زمین را آفریده دوازده ماه است؛ که چهار ماه از آن ماه حرام است و جنگ در آن ممنوع می‌باشد. این آیین ثابت و پایرجای الهی است. بنا بر این در این ماه‌ها به خود ستم نکنید و از هرگونه خونریزی بپرهیزید. به هنگام نبرد با

مشرکان دسته جمعی بیکار کنید همان گونه که آن‌ها دسته جمعی با شما بیکار می‌کنند و بدانید خداوند با پرهیزگاران است. جا به جا کردن و تاخیر ماه‌های حرام افزایشی در کفر مشرکاناست؛ که با آن کافران گمراه می‌شوند؛ يك سال آن را حلال و سال دیگر آن را حرام می‌کنند تا به مقدار ماه‌هایی که خداوند تحریم کرده بشود و عدد چهار ماه به پندارشان تکمیل گردد و به این ترتیب آن‌چه را خدا حرام کرده حلال بشمرند. اعمال زشت‌شان در نظرشان زیبا جلوه داده شده و خداوند جمعیت کافران را هدایت نمی‌کند.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چرا هنگامی که به شما گفته می‌شود به سوی جهاد در راه خدا حرکت کنید بر زمین سنگینی می‌کنید و سستی به خرج می‌دهید؟ آیا به زندگی دنیا به جای آخرت راضی شده‌اید با این که متاع زندگی دنیا در برابر آخرت جز اندکی نیست؟ اگر به سوی میدان جهاد حرکت نکنید شما را مجازات دردناکی می‌کند و گروه دیگری غیر از شما را به جای شما قرار می‌دهد و هیچ زبانی به او نمی‌رسانید و خداوند بر هر چیزی تواناست. اگر او را یاری نکنید خداوند او را یاری خواهد کرد و در مشکلترین ساعات او را تنها نخواهد گذاشت؛ آن هنگام که کافران او را از مکه بیرون کردند در حالی که دومین نفر بود و يك نفر بیشتر همراه نداشت؛ در آن هنگام که آن دو در غار بودند و او به همراه خود می‌گفت: غم مخور خدا با ماست. در این موقع خداوند سکینه و آرامش خود را بر او فرستاد و با لشکرهایی که مشاهده نمی‌کردید او را تقویت نمود و گفتار و هدف کافران را پایین قرار داد و آن‌ها را با شکست مواجه ساخت و سخن خدا و آیین او بالا و پیروز است و خداوند عزیز و حکیم است.

همگی به سوی میدان جهاد حرکت کنید؛ سبکبار باشید یا سنگین بار. با اموال و جان‌های خود در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید. اما گروهی از آن‌ها چنانند که اگر غنایمی نزدیک و در دسترس و سفری آسان باشد به طمع دنیا از تو پیروی می‌کنند؛ ولی اکنون که برای میدان تبوك راه بر آن‌ها دور و پر مشقت است سر باز می‌زنند و به زودی به خدا سوگند یاد می‌کنند که: اگر توانایی داشتیم همراه شما حرکت می‌کردیم. آن‌ها با این اعمال و این دروغ‌ها در واقع خود را هلاک می‌کنند و خداوند می‌داند آن‌ها دروغگو هستند. خداوند تو را بخشید؛ چرا پیش از آنکه راستگویان و دروغگویان را بشناسی به آن‌ها اجازه دادی؟ خوب بود صبر می‌کردی تا هر دو گروه خود را نشان دهند. آن‌ها که به خدا و روز جزا ایمان دارند هیچ گاه برای ترك جهاد در راه خدا با اموال و جان‌هایشان از تو اجازه نمی‌گیرند و خداوند پرهیزگاران را می‌شناسد. تنها کسانی از تو اجازه این کار را می‌گیرند که به خدا و روز جزا ایمان ندارند و دل‌هایشان با شك و تردید آمیخته است؛ آن‌ها در تردید خود

سرگردانند. اگر آن‌ها راست می‌گفتند و اراده داشتند که به سوی میدان جهاد خارج شوند وسیله‌ای برای آن فراهم می‌ساختند. ولی خدا از حرکت آن‌ها کراهت داشت؛ از این رو توفیقش را از آنان سلب کرد و آن‌ها را از جهاد باز داشت و به آنان گفته شد: با قاعدین کودکان و پیران و بیماران بنشینید. اگر آن‌ها همراه شما به سوی میدان جهاد خارج می‌شدند جز اضطراب و تردید چیزی بر شما نمی‌افزودند و به سرعت در بین شما به فتنه‌انگیزی و ایجاد تفرقه و نفاق می‌پرداختند و در میان شما افرادی سست و ضعیف هستند که به سخنان آن‌ها کاملاً گوش فرامی‌دهند و خداوند ظالمان را می‌شناسد. آن‌ها پیش از این نیز در پی فتنه‌انگیزی بودند و کارها را بر تو دگرگون ساختند و به هم ریختند؛ تا آن که حق فرا رسید و فرمان خدا آشکار گشت و پیروز شدید در حالی که آن‌ها کراهت داشتند. بعضی از آن‌ها می‌گویند: به ما اجازه ده تا در جهاد شرکت نکنیم و ما را به گناه نیفکن. آگاه باشید آن‌ها هم اکنون در گناه سقوط کرده‌اند و جهنم کافران را احاطه کرده است. هرگاه نیکی به تو رسد آن‌ها را ناراحت می‌کند و اگر مصیبتی به تو رسد می‌گویند: ما تصمیم خود را از پیش گرفته‌ایم. و باز می‌گردند در حالی که خوشحالند. بگو: هیچ حادثه‌ای برای ما رخ نمی‌دهد مگر آن چه خداوند برای ما نوشته و مقرر داشته است؛ او مولا و سرپرست ماست و مؤمنان باید تنها بر خدا توکل کنند. بگو: آیا درباره‌ی ما جز یکی از دو نیکی را انتظار دارید یا پیروزی یا شهادت؟ ولی ما انتظار داریم که خداوند عذابی از سوی خودش در آن جهان به شما برساند یا در این جهان به دست ما مجازات شوید اکنون که چنین است شما انتظار بکشید ما هم با شما انتظار می‌کشیم. بگو: انفاق کنید؛ خواه از روی میل باشد یا اکراه هرگز از شما پذیرفته نمی‌شود؛ چرا که شما قوم فاسقی بودید. هیچ چیز مانع قبول انفاق‌های آن‌ها نشد جز این که آن‌ها به خدا و پیامبرش کافر شدند و نماز به جا نمی‌آوردند جز با کسالت و انفاق نمی‌کنند مگر با کراهت. فزونی اموال و اولاد آن‌ها تو را در شگفتی فرو نبرد؛ خدا می‌خواهد آنان را به وسیله‌ی آن در زندگی دنیا عذاب کند و در حال کفر بمیرند. آن‌ها به خدا سوگند می‌خورند که از شما هستند در حالی که از شما نیستند؛ آن‌ها گروهی هستند که می‌ترسند و به خاطر ترس از فاش شدن اسرارشان دروغ می‌گویند. اگر پناهگاه یا غارها یا راهی در زیر زمین بیابند به سوی آن حرکت می‌کنند و با سرعت و شتاب فرار می‌کنند. در میان آن‌ها کسانی هستند که در تقسیم غنایم به تو خرده می‌گیرند؛ اگر از آن غنایم سهمی به آن‌ها داده شود راضی می‌شوند و اگر داده نشود خشم می‌گیرند؛ خواه حق آن‌ها باشد یا نه. در حالی که اگر به آن چه خدا و پیامبرش به آنان داده راضی باشند و بگویند: خداوند برای ما کافی است. و به زودی خدا و رسولش از فضل خود به ما می‌بخشند؛ ما تنها رضای او را می‌طلبیم برای آن‌ها بهتر است.

زکات‌ها مخصوص فقرا و مساکین و کارکنانی است که برای جمع‌آوری آن زحمت می‌کشند و کسانی که برای جلب محبت‌شان اقدام می‌شود و برای آزادی بردگان و ادای دین بدهکاران و در راه تقویت آیین خدا و واماندگان در راه؛ این يك فریضه مهم الهی است و خداوند دانا و حکیم است. از آن‌ها کسانی هستند که پیامبر را آزار می‌دهند و می‌گویند: او آدم خوش‌باوری است. بگو: خوش‌باور بودن او به نفع شماست. ولی بدانید او به خدا ایمان دارد و تنها مؤمنان را تصدیق می‌کند و رحمت است برای کسانی از شما که ایمان آورده‌اند. آن‌ها که رسول خدا را آزار می‌دهند عذاب دردناکی دارند. آن‌ها برای شما به خدا سوگند یاد می‌کنند تا شما را راضی سازند؛ در حالی که شایسته‌تر این است که خدا و رسولش را راضی کنند اگر ایمان دارند. آیا نمی‌دانند هر کس با خدا و رسولش دشمنی کند برای او آتش دوزخ است و جاودانه در آن می‌ماند؟ این همان رسوایی بزرگ است. منافقان از آن بیم دارند که سوره‌ای بر ضد آنان نازل گردد و به آن‌ها از اسرار درون قلبشان خبر دهد. بگو: استهزا کنید. خداوند آنچه را از آن بیم دارید آشکار می‌سازد. اگر از آن‌ها پرسی: چرا این اعمال خلاف را انجام دادید؟ می‌گویند: ما بازی و شوخی می‌کردیم. بگو: آیا خدا و آیات او و پیامبرش را مسخره می‌کردید؟ بگو: عذر خواهی نکنید که بیهوده است؛ چرا که شما پس از ایمان آوردن کافر شدید. اگر گروهی از شما را به خاطر توبه مورد عفو قرار دهیم گروه دیگری را عذاب خواهیم کرد؛ زیرا مجرم بودند. مردان منافق و زنان منافق همه از يك گروهند. آن‌ها امر به منکر و نهی از معروف می‌کنند و دست‌هایشان را از انفاق و بخشش می‌بندند؛ خدا را فراموش کردند و خدا نیز آن‌ها را فراموش کرد و رحمت‌اش را از آن‌ها قطع نمود؛ به یقین منافقان همان فاسقانند. خداوند به مردان و زنان منافق و کفار و عده‌ی آتش دوزخ داده؛ جاودانه در آن خواهند ماند. خدا آن‌ها را از رحمت خود دور ساخته و عذاب همیشگی برای آن‌ها است.

شما منافقان همانند کسانی هستید که قبل از شما بودند و راه نفاق پیمودند؛ بلکه آن‌ها از شما نیرومندتر و اموال و فرزندان‌شان بیشتر بود. آن‌ها از بهره‌ی خود از مواهب الهی در راه گناه و هوس استفاده کردند؛ شما نیز از بهره‌ی خود در این راه استفاده کردید همان گونه که آن‌ها استفاده کردند؛ شما در کفر و نفاق و استهزای مؤمنان فرو رفتید همان گونه که آن‌ها فرو رفتند؛ ولی سرانجام اعمال‌شان در دنیا و آخرت نابود شد و آن‌ها همان زیانکارانند. آیا خبر کسانی که پیش از آن‌ها بودند به آنان نرسیده است؟ قوم نوح و عاد و سهمود و قوم ابراهیم و اصحاب مدین قوم شعیب و شهرهای زیر و رو شده‌ی قوم لوط؛ پیامبرانشان دلایل روشن برای آنان آوردند ولی نپذیرفتند؛ خداوند به آن‌ها ستم نکرد اما خودشان بر خویش‌تن ستم می‌کردند.

مردان و زنان باایمان ولی و یار و یاور یکدیگرند؛ امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند؛ نماز را برپا می‌دارند و زکات را می‌پردازند و خدا و رسولش را اطاعت می‌کنند؛ به زودی خدا آنان را مورد رحمت خویش قرار می‌دهد؛ خداوند توانا و حکیم است. خداوند به مردان و زنان باایمان باغ‌هایی از بهشت و عده داده که نهرها از زیر درختانش جاری است؛ جاودانه در آن خواهند ماند و مسکن‌های پاکیزه‌ای در بهشت‌های جاودان نصیب آن‌ها ساخته و خشنودی و رضای خدا از همه این‌ها برتر است و پیروزی بزرگ همین است.

ای پیامبر، با کافران و منافقان جهاد کن و بر آن‌ها سخت بگیر. جایگاهشان جهنم است و چه بد سرنوشتی دارند. به خدا سوگند می‌خورند که در غیاب پیامبر سخنان نادرست نگفته‌اند؛ در حالی که قطعاً سخنان کفرآمیز گفته‌اند و پس از اسلام آوردنش کافر شده‌اند و تصمیم به کار خطرناکی گرفتند که به آن نرسیدند. آن‌ها فقط از این انتقام می‌گیرند که خداوند و رسولش آنان را به فضل و کرم خود بی‌نیاز ساختند. با این حال اگر توبه کنند برای آن‌ها بهتر است و اگر روی گردانند خداوند آن‌ها را در دنیا و آخرت به مجازات دردناکی کیفر خواهد داد و در سراسر زمین نه ولی و حامی دارند و نه یآوری. بعضی از آن‌ها با خدا پیمان بسته بودند که: اگر خداوند ما را از فضل خود روزی دهد قطعاً صدقه خواهیم داد و از صالحان و شاکران خواهیم بود. اما هنگامی که خدا از فضل خود به آن‌ها بخشید بخل ورزیدند و سرپیچی کردند و روی برتافتند. این عمل روح نفاق را تا روزی که خدا را ملاقات کنند در دل‌هایشان برقرار ساخت. این به خاطر آن است که از پیمان الهی تخلف جستند و به‌خاطر آن است که دروغ می‌گفتند. آیا نمی‌دانستند که خداوند اسرار و سخنان درگوشی آن‌ها را می‌داند و خداوند دانای همه غیب‌ها و امور پنهانی است؟ آن‌هایی که از مؤمنان اطاعت کار در صدقات‌شان عیبجویی می‌کنند و کسانی را که برای انفاق در راه خدا جز به مقدار ناچیز توانائی خود دسترسی ندارند مسخره می‌نمایند خدا آن‌ها را مسخره می‌کند و کیفر استهزاکنندگان را به آن‌ها می‌دهد و برای آن‌ها عذاب دردناکی است. چه برای آن‌ها استغفار کنی و چه نکنی حتی اگر هفتاد بار برای آن‌ها استغفار کنی هرگز خدا آن‌ها را نمی‌آمرزد. چرا که خدا و پیامبرش را انکار کردند و خداوند جمعیت فاسقان را هدایت نمی‌کند. تخلف‌جویان از جنگ تبوک از مخالفت با رسول خدا خوشحال شدند و کراهت داشتند که با اموال و جان‌های خود در راه خدا جهاد کنند و به یکدیگر و به مؤمنان گفتند: در این گرما به سوی میدان حرکت نکنید. به آنان بگو: آتش دوزخ از این هم گرم‌تر است. اگر می‌دانستند. از این‌رو آن‌ها باید کمتر بخندند و بسیار بگیرند. چرا که آتش جهنم در انتظارشان است این جزای کارهایی است که انجام می‌دادند. هرگاه خداوند تو را به سوی گروهی از آنان بازگرداند

و از تو اجازه‌ی خروج به سوی میدان جهاد بخواهند بگو: هیچ گاه با من خارج نخواهید شد و هرگز همراه من با دشمنی نخواهید جنگید. شما نخستین بار به کناره‌گیری راضی شدید اکنون نیز با متخلفان بمانید. هرگز بر مرده هیچ يك از آنان نماز نخوان. و بر کنار قبرش برای دعا و طلب آمرزش نایست. چرا که آن‌ها به خدا و رسولش کافر شدند و در حالی که فاسق بودند از دنیا رفتند. مبادا اموال و فرزندانشان مایه‌ی شگفتی تو گردد. این برای آن‌ها نعمت نیست؛ بلکه خدا می‌خواهد آن‌ها را به این وسیله در دنیا عذاب کند و جانشان برآید در حالی که کافرنند. هنگامی که سوره‌ای نازل شود و به آنان دستور دهد که: به خدا ایمان بیاورید و همراه پیامبرش جهاد کنید افرادی از آن‌ها گروه منافقان که توانایی دارند از تو اجازه می‌خواهند و می‌گویند: بگذار ما با قاعدین آن‌ها که از جهاد معافند باشیم. آری آن‌ها راضی شدند که با متخلفان باشند و بر دل‌هایشان مهر نهاده شده؛ از این رو چیزی نمی‌فهمند ولی پیامبر و کسانی که با او ایمان آوردند با اموال و جان‌هایشان جهاد کردند همه‌ی نیکی‌ها برای آن‌هاست و آن‌ها همان رستگار اندند. خداوند برای آن‌ها باغ‌هایی از بهشت فراهم ساخته که نهرها از زیر درختانش جاری است؛ جاودانه در آن خواهند بود. این است رستگاری و پیروزی بزرگ. عذرآوردندگان از اعراب نزد تو آمدند که به آن‌ها اجازه عدم شرکت در جهاد داده شود و آن‌ها که به خدا و پیامبرش دروغ گفتند بدون هیچ عذری در خانه خود نشستند؛ به زودی به کسانی از آن‌ها که مخالفت کردند و معذور نبودند عذاب دردناکی خواهد رسید. بر ضعیفان و بیماران و آن‌ها که وسیله‌ای برای انفاق در راه جهاد ندارند ایرادی نیست که در میدان جنگ شرکت نجویند هرگاه برای خدا و رسولش خیرخواهی کنند؛ و از آن‌چه در توان دارند مضایقه ننمایند. بر نیکوکاران راه مؤاخذه نیست و خداوند آمرزنده و مهربان است. نیز ایرادی نیست بر آن‌ها که وقتی نزد تو آمدند که آنان را بر مرکبی برای جهاد سوار کنی گفتی: مرکبی که شما را بر آن سوار کنم ندارم. از نزد تو بازگشتند در حالی که چشمان‌شان از اندوه اشکبار بود؛ زیرا چیزی نداشتند که در راه خدا انفاق کنند و با آن به میدان بروند. راه مؤاخذه تنها به روی کسانی باز است که از تو اجازه می‌خواهند در حالی که توانگرند و امکانات کافی برای جهاد دارند؛ آن‌ها راضی شدند که با متخلفان زنان و کودکان و بیماران بمانند و خداوند بر دل‌هایشان مهر نهاده؛ به همین جهت چیزی نمی‌دانند. هنگامی که به سوی آن‌ها که از جهاد تخلف کردند باز گردید از شما عذرخواهی می‌کنند؛ بگو: عذرخواهی نکنید ما هرگز به شما ایمان نخواهیم آورد. چرا که خدا ما را از اخبارتان آگاه ساخته و خدا و رسولش اعمال شما را می‌بینند؛ سپس به سوی کسی که دانای پنهان و آشکار است بازگشت داده می‌شوید و او شما را به آن چه انجام می‌دادید آگاه می‌کند و جزا می‌دهد. هنگامی که به سوی آنان بازگردید برای شما به خدا سوگند یاد می‌کنند تا از آن‌ها اعراض و صرف نظر کنید؛ از آن‌ها

اعراض کنید و روی بگردانید؛ چرا که پلیدند و جایگاهشان دوزخ است به کیفر اعمالی که انجام می‌دادند. برای شما قسم یاد می‌کنند تا از آن‌ها راضی شوید؛ اگر شما از آن‌ها راضی شوید خداوند هرگز از جمعیت فاسقان راضی نخواهد شد. بادیه‌نشینان عرب کفر و نفاقشان شدیدتر است و به ناآگاهی از حدود و احکامی که خدا بر پیامبرش نازل کرده سزاوارترند و خداوند دانا و حکیم است. گروهی از این اعراب بادیه‌نشین چیزی را که در راه خدا انفاق می‌کنند غرامت محسوب می‌دارند و انتظار حوادث دردناکی برای شما می‌کشند؛ حوادث دردناک برای خود آن‌هاست و خداوند شنوا و داناست. گروهی دیگر از عرب‌های بادیه‌نشین به خدا و روز رستاخیز ایمان دارند و آن‌چه را انفاق می‌کنند مایه‌ی تقرب به خدا و دعای پیامبر می‌دانند؛ آگاه باشید این‌ها مایه‌ی تقرب آن‌هاست. خداوند به زودی آنان را در رحمت خود وارد خواهد ساخت؛ به یقین خداوند آمرزنده و مهربان است. پیشگامان نخستین از مهاجرین و انصار و کسانی که به نیکی از آن‌ها پیروی کردند خداوند از آن‌ها خشنود گشت و آن‌ها نیز از او خشنود شدند و باغ‌هایی از بهشت برای آنان فراهم ساخته که نهرها از زیر درختانش جاری است؛ جاودانه در آن خواهند ماند و این است پیروزی بزرگ. از میان اعراب بادیه‌نشین که اطراف شما هستند جمعی منافقتند و از اهل مدینه نیز گروهی سخت به نفاق پای بندند. تو آن‌ها را نمی‌شناسی ولی ما آن‌ها را می‌شناسیم. به زودی آن‌ها را دو بار مجازات می‌کنیم: مجازاتی با رسوایی در دنیا و مجازاتی به هنگام مرگ؛ سپس به سوی مجازات بزرگی در قیامت فرستاده می‌شوند. گروهی دیگر به گناهان خود اعتراف کردند و کار خوب و بد را به هم آمیختند؛ امید می‌رود که خداوند توبه‌ی آن‌ها را بپذیرد؛ به یقین خداوند آمرزنده و مهربان است. از اموال آن‌ها صدقه‌ای به عنوان زکات بگیر تا بوسیله‌ی آن آن‌ها را پاک سازی و پرورش دهی. به هنگام گرفتن زکات به آن‌ها دعا کن؛ که دعای تو مایه‌ی آرامش آن‌هاست و خداوند شنوا و داناست. آیا نمی‌دانستند که فقط خداوند توبه را از بندگانش می‌پذیرد و صدقات را می‌گیرد و خداوند توبه‌پذیر و مهربان است؟ بگو: عمل کنید. خداوند فرستاده‌ی او و مؤمنان اعمال شما را می‌بینند و به زودی به سوی دانای نهان و آشکار بازگردانده می‌شوید و شما را به آن چه عمل می‌کردید خبر می‌دهد. گروهی دیگر به فرمان خدا و اگذار شده‌اند و کارشان با خداست؛ یا آن‌ها را مجازات می‌کند و یا توبه آنان را می‌پذیرد هر طور که شایسته باشند و خداوند دانا و حکیم است. گروهی دیگر از آن‌ها کسانی هستند که مسجدی ساختند برای زیان به مسلمانان و تقویت کفر و تفرقه‌افکنی میان مؤمنان و کمینگاه برای کسی که از پیش با خدا و پیامبرش مبارزه کرده بود؛ آن‌ها سوگند یاد می‌کنند که: جز نیکی و خدمت نظری نداشته‌ایم. اما خداوند گواهی می‌دهد که آن‌ها دروغگو هستند. هرگز در آن مسجد به عبادت نایست. آن مسجدی که از روز نخست بر پایه‌ی تقوا بنا شده

شایسته‌تر است که در آن به عبادت بایستی؛ در آن مردانی هستند که دوست می‌دارند پاکیزه باشند و خداوند پاکیزگان را دوست دارد. آیا کسی که شالوده آن را بر تقوای الهی و خشنودی او بنا کرده بهتر است یا کسی که اساس آن را بر کنار پرتگاه سستی بنا نموده که ناگهان در آتش دوزخ فرومی‌ریزد؟ خداوند گروه ستمگران را هدایت نمی‌کند. اما این بنایی را که آن‌ها ساختند همواره به صورت يك وسیله‌ي شك و تردید در دل‌هایشان باقی می‌ماند؛ مگر این که دل‌هایشان پاره پاره شود و بمیرند و گرنه هرگز از دل آن‌ها بیرون نمی‌رود و خداوند دانا و حکیم است. خداوند از مؤمنان جان‌ها و اموالشان را خریداری کرده که در برابرش بهشت برای آنان باشد؛ به این گونه که: در راه خدا پیکار می‌کنند می‌کشند و کشته می‌شوند؛ این وعده حقی است بر او که در تورات و انجیل و قرآن ذکر فرموده و چه کسی از خدا به عهدش وفادارتر است؟ اکنون بشارت باد بر شما به داد و ستدی که با خدا کرده‌اید و این است آن پیروزی بزرگ. توبه‌کنندگان، عبادت کاران، سپاسگویان، سیاحت کنندگان، رکوع کنندگان، سجده‌آوران، آمران به معروف، نهی کنندگان از منکر و حافظان حدود و مرزهای الهی مؤمنان حقیقی‌اند و بشارت ده به این چنین مؤمنان. برای پیامبر و مؤمنان شایسته نبود که برای مشرکان از خداوند طلب آمرزش کنند هر چند از نزدیکانشان باشند؛ آن هم پس از آن که بر آن‌ها روشن شد که این گروه اهل دوزخند. استغفار ابراهیم برای پدرش آزر فقط به خاطر وعده‌ای بود که به او داده بود تا وی را به سوی ایمان جذب کند؛ اما هنگامی که برای او روشن شد که وی دشمن خداست از او بی‌زاری جست؛ به یقین ابراهیم مهربان و بردبار بود. چنان نبود که خداوند قومی را پس از آن که آن‌ها را هدایت کرد و ایمان آوردند گمراه و مجازات کند؛ مگر آن که اموری را که باید از آن بپرهیزند برای آنان بیان نماید و آن‌ها مخالفت کنند؛ زیرا خداوند به هر چیزی داناست. حکومت آسمان‌ها و زمین تنها از آن خداست؛ زنده می‌کند و می‌میراند و جز خدا ولی و یآوری ندارد. مسلماً خداوند رحمت خود را شامل حال پیامبر و مهاجران و انصار که در زمان عسرت و شدت در جنگ تبوک از او پیروی کردند نمود؛ بعد از آن که نزدیک بود دل‌های گروهی از آن‌ها از حق منحرف شود و از میدان جنگ بازگردند؛ سپس خدا توبه‌ی آن‌ها را پذیرفت که او نسبت به آنان مهربان و رحیم است. همچنین آن سه نفر که از شرکت در جنگ تبوک تخلف جستند و مسلمانان با آنان قطع رابطه نمودند تا آن حد که زمین با همه‌ی وسعتش بر آن‌ها تنگ شد؛ حتی در وجود خویش جایی برای خود نمی‌یافتند؛ در آن هنگام دانستند پناهگاهی از خدا جز به سوی او نیست؛ سپس خدا رحمتش را شامل حال آن‌ها نمود و به آنان توفیق داد تا توبه کنند؛ خداوند بسیار توبه‌پذیر و مهربان است.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از مخالفت فرمان خدا بپرهیزید و با صادقان باشید. سزاوار نیست که اهل مدینه و بادیه‌نشینانی که اطراف آن‌ها هستند از رسول خدا تخلف جویند و برای حفظ جان خویش از جان او چشم‌پوشند. این به خاطر آن است که هیچ تشنگی و خستگی و گرسنگی در راه خدا به آن‌ها نمی‌رسد و هیچ گامی که موجب خشم کافران می‌شود برنمی‌دارند و ضربه‌ای از دشمن نمی‌خورند مگر این که به خاطر آن عمل صالحی برای آن‌ها نوشته می‌شود؛ زیرا خداوند پاداش نیکوکاران را تباه نمی‌کند. هیچ مال کوچک یا بزرگی را در این راه انفاق نمی‌کنند و هیچ سرزمینی را به سوی میدان جهاد و یا در بازگشت نمی‌پیمایند مگر این که برای آن‌ها نوشته می‌شود؛ تا خداوند آن را به عنوان بهترین اعمالشان پاداش دهد. شایسته نیست مؤمنان همگی به سوی میدان جهاد کوچ کنند؛ چرا از هر گروهی از آنان طایفه‌ای کوچ نمی‌کند و طایفه‌ای در مدینه بماند تا در دین و معارف و احکام اسلام آگاهی یابند و به هنگام بازگشت به سوی قوم خود آن‌ها را بیم دهند؟ شاید از مخالفت فرمان پروردگار بترسند و خودداری کنند.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، با کافرانی که به شما نزدیک‌ترند پیکار کنید و دشمن دورتر شما را از دشمنان نزدیک غافل نکند. آن‌ها باید در شما شدت و خشونت و قدرت احساس کنند و بدانید خداوند با پرهیزگاران است. هنگامی که سوره‌ای نازل می‌شود بعضی از آنان به دیگران می‌گویند: این سوره ایمان کدام یک از شما را افزون ساخت؟ به آن‌ها بگو: اما کسانی که ایمان آورده‌اند بر ایمانشان افزوده و آن‌ها به فضل و رحمت الهی خوشحالند. اما آن‌ها که در دل‌هایشان بیماری است پلیدی بر پلیدی‌شان افزوده و از دنیا رفتند در حالی که کافر بودند. آیا آن‌ها نمی‌بینند که در هر سال یک یا دو بار آزمایش می‌شوند؟ باز توبه نمی‌کنند و متذکر هم نمی‌گردند. هنگامی که سوره‌ای نازل می‌شود بعضی از آن‌ها به یکدیگر نگاه می‌کنند و می‌گویند: آیا کسی شما را می‌بیند؟ اگر از حضور پیامبر بیرون رویم کسی متوجه ما نمی‌شود. سپس منصرف می‌شوند و بیرون می‌روند؛ خداوند دل‌هایشان را از حق منصرف ساخته؛ چرا که آن‌ها گروهی هستند که نمی‌فهمند و بی‌دانشند.

به یقین رسولی از خود شما به سويتان آمد که رنج‌های شما بر او سخت است و اصرار بر هدایت شما دارد و نسبت به مؤمنان رئوف و مهربان است. اگر آن‌ها از حق روی بگردانند نگران مباش. بگو: خداوند مرا کفایت می‌کند؛ هیچ معبودی جز او نیست؛ بر او توکل کردم و او صاحب عرش بزرگ است.